श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये उत्तरकाण्डे

॥ पञ्चत्रिंशः सर्गः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

॥ पञ्चत्रिंशः सर्गः ॥

हनुमत उत्पत्तिः शैशवावस्थायामस्य सूर्यराह्वैरावतोपर्याक्रमणमिन्द्रस्य वज्रतो मारुतेर्मूर्च्छनं मरुतो रोषात् प्राणिनां दुःखं तत्प्रसादनाय देवैः सह ब्रह्मणो वायोः पार्श्व आगमनम्

अपृच्छत तदा रामो दक्षिणाशाश्रयं मुनिम्।
प्राञ्जलिर्विनयोपेत इदमाह वचोऽर्थवत्॥ 7.35.1 ॥

अतुलं बलमेतद् वै वालिनो रावणस्य च।
न त्वेताभ्यां हनुमता समं त्विति मतिर्मम॥ 7.35.2 ॥

शौर्यं दाक्ष्यं बलं धैर्यं प्राज्ञता नयसाधनम्।
विक्रमश्च प्रभावश्च हनूमति कृतालयाः॥ 7.35.3 ॥

दृष्ट्वैव सागरं वीक्ष्य सीदन्तीं कपिवाहिनीम्।
समाश्वास्य महाबाहुर्योजनानां शतं प्लुतः॥ 7.35.4 ॥

धर्षयित्वा पुरीं लङ्कां रावणान्तःपुरं तदा।
दृष्टा सम्भाषिता चापि सीता ह्याश्वासिता तथा॥ 7.35.5 ॥

सेनाग्रगा मन्त्रिसुताः किङ्करा रावणात्मजः।
एते हनुमता तत्र एकेन विनिपातिताः॥ 7.35.6 ॥

भूयो बन्धाद् विमुक्तेन भाषयित्वा दशाननम्।
लङ्का भस्मीकृता येन पावकेनेव मेदिनी॥ **7.35.7**॥

न कालस्य न शक्रस्य न विष्णोर्वित्तपस्य च।
कर्माणि तानि श्रूयन्ते यानि युद्धे हनूमतः॥ **7.35.8**॥

एतस्य बाहुवीर्येण लङ्का सीता च लक्ष्मणः।
प्राप्ता मया जयश्चैव राज्यं मित्राणि बान्धवाः॥ **7.35.9**॥

हनूमान् यदि मे न स्याद् वानराधिपतेः सखा।
प्रवृत्तिमपि को वेत्तुं जानक्याः शक्तिमान् भवेत्॥ **7.35.10**॥

किमर्थं वाली चैतेन सुग्रीवप्रियकाम्यया।
तदा वैरे समुत्पन्ने न दग्धो वीरुधो यथा॥ **7.35.11**॥

नहि वेदितवान् मन्ये हनूमानात्मनो बलम्।
यद् दृष्टवाञ्जीवितेष्टं क्लिश्यन्तं वानराधिपम्॥ **7.35.12**॥

एतन्मे भगवन् सर्वं हनूमति महामुने।
विस्तरेण यथातत्त्वं कथयामरपूजित॥ **7.35.13**॥

राघवस्य वचः श्रुत्वा हेतुयुक्तमृषिस्ततः।
हनूमतः समक्षं तमिदं वचनमब्रवीत्॥ **7.35.14**॥

सत्यमेतद् रघुश्रेष्ठ यद् ब्रवीषि हनूमति।
न बले विद्यते तुल्यो न गतौ न मतौ परः॥ **7.35.15**॥

अमोघशापैः शापस्तु दत्तोऽस्य मुनिभिः पुरा।
न वेत्ता हि बलं सर्वं बली सन्नरिमर्दन॥ **7.35.16**॥

बाल्येऽप्येतेन यत् कर्म कृतं राम महाबल।
तन्न वर्णयितुं शक्यमिति बालतयास्यते॥ **7.35.17**॥

यदि वास्ति त्वभिप्रायः संश्रोतुं तव राघव।
समाधाय मतिं राम निशामय वदाम्यहम् ॥ **7.35.18** ॥

सूर्यदत्तवरस्वर्णः सुमेरुर्नाम पर्वतः।
यत्र राज्यं प्रशास्त्यस्य केसरी नाम वै पिता ॥ **7.35.19** ॥

तस्य भार्या बभूवेष्टा अञ्जनेति परिश्रुता।
जनयामास तस्यां वै वायुरात्मजमुत्तमम् ॥ **7.35.20** ॥

शालिशूकनिभाभासं प्रासूतेमं तदाञ्जना।
फलान्याहर्तुकामा वै निष्क्रान्ता गहने वरा ॥ **7.35.21** ॥

एष मातुर्वियोगाच्च क्षुधया च भृशार्दितः।
रुरोद शिशुरत्यर्थं शिशुः शरवणे यथा ॥ **7.35.22** ॥

तदोद्यन्तं विवस्वन्तं जपापुष्पोत्करोपमम्।
ददर्श फललोभाच्च ह्युत्पपात रविं प्रति ॥ **7.35.23** ॥

बालार्काभिमुखो बालो बालार्क इव मूर्तिमान्।
ग्रहीतुकामो बालार्कं प्लवतेऽम्बरमध्यगः ॥ **7.35.24** ॥

एतस्मिन् प्लवमाने तु शिशुभावे हनूमति।
देवदानवयक्षाणां विस्मयः सुमहानभूत् ॥ **7.35.25** ॥

नाप्येवं वेगवान् वायुर्गरुडो न मनस्तथा।
यथायं वायुपुत्रस्तु क्रमतेऽम्बरमुत्तमम् ॥ **7.35.26** ॥

यदि तावच्छिशोरस्य ईदृशो गतिविक्रमः।
यौवनं बलमासाद्य कथं वेगो भविष्यति ॥ **7.35.27** ॥

तमनुप्लवते वायुः प्लवन्तं पुत्रमात्मनः।
सूर्यदाहभयाद् रक्षंस्तुषारचयशीतलः ॥ **7.35.28** ॥

बहुयोजनसाहस्रं क्रामन्नेव गतोऽम्बरम्।
पितुर्बलाच्च बाल्याच्च भास्कराभ्याशमागतः॥ **7.35.29** ॥

शिशुरेष त्वदोषज्ञ इति मत्वा दिवाकरः।
कार्यं चास्मिन् समायत्तमित्येवं न ददाह सः॥ **7.35.30** ॥

यमेव दिवसं ह्येष ग्रहीतुं भास्करं प्लुतः।
तमेव दिवसं राहुर्जिघृक्षति दिवाकरम्॥ **7.35.31** ॥

अनेन च परामृष्टो राहुः सूर्यरथोपरि।
अपक्रान्तस्ततस्त्रस्तो राहुश्चन्द्रार्कमर्दनः॥ **7.35.32** ॥

इन्द्रस्य भवनं गत्वा सरोषः सिंहिकासुतः।
अब्रवीद् भ्रुकुटिं कृत्वा देवं देवगणैर्वृतम्॥ **7.35.33** ॥

बुभुक्षापनयं दत्त्वा चन्द्रार्कौ मम वासव।
किमिदं तत् त्वया दत्तमन्यस्य बलवृत्रहन्॥ **7.35.34** ॥

अद्याहं पर्वकाले तु जिघृक्षुः सूर्यमागतः।
अथान्यो राहुरासाद्य जग्राह सहसा रविम्॥ **7.35.35** ॥

स राहोर्वचनं श्रुत्वा वासवः सम्भ्रमान्वितः।
उत्पपातासनं हित्वा उद्वहन् काञ्चनीं स्रजम्॥ **7.35.36** ॥

ततः कैलासकूटाभं चतुर्दन्तं मदस्रवम्।
शृङ्गारधारिणं प्रांशुं स्वर्णघण्टाट्टहासिनम्॥ **7.35.37** ॥

इन्द्रः करीन्द्रमारुह्य राहुं कृत्वा पुरःसरम्।
प्रायाद् यत्राभवत् सूर्यः सहानेन हनूमता॥ **7.35.38** ॥

अथातिरभसेनागाद् राहुरुत्सृज्य वासवम्।
अनेन च स वै दृष्टः प्रधावञ्शैलकूटवत्॥ **7.35.39** ॥

ततः सूर्यं समुत्सृज्य राहुं फलमवेक्ष्य च।
उत्पपात पुनर्व्योम ग्रहीतुं सिंहिकासुतम्॥ **7.35.40** ॥

उत्सृज्यार्कमिमं राम प्रधावन्तं प्लवङ्गमम्।
अवेक्ष्यैवं परावृत्तो मुखशेषः पराङ्मुखः॥ **7.35.41** ॥

इन्द्रमाशंसमानस्तु त्रातारं सिंहिकासुतः।
इन्द्र इन्द्रेति सन्त्रासान्मुहुर्मुहुरभाषत॥ **7.35.42** ॥

राहोर्विक्रोशमानस्य प्रागेवालक्षितं स्वरम्।
श्रुत्वेन्द्रोवाच मा भैषीरहमेनं निषूदये॥ **7.35.43** ॥

ऐरावतं ततो दृष्ट्वा महत्तदिदमित्यपि।
फलं तं हस्तिराजानमभिदुद्राव मारुतिः॥ **7.35.44** ॥

तथास्य धावतो रूपमैरावतजिघृक्षया।
मुहूर्तमभवद् घोरमिन्द्राग्न्योरिव भास्वरम्॥ **7.35.45** ॥

एवमाधावमानं तु नातिक्रुद्धः शचीपतिः।
हस्तान्तादतिमुक्तेन कुलिशेनाभ्यताडयत्॥ **7.35.46** ॥

ततो गिरौ पपातैष इन्द्रवज्राभिताडितः।
पतमानस्य चैतस्य वामा हनुरभज्यत॥ **7.35.47** ॥

तस्मिंस्तु पतिते चापि वज्रताडनविह्वले।
चुक्रोधेन्द्राय पवनः प्रजानामहिताय सः॥ **7.35.48** ॥

प्रचारं स तु सङ्गृह्य प्रजास्वन्तर्गतः प्रभुः।
गुहां प्रविष्टः स्वसुतं शिशुमादाय मारुतः॥ **7.35.49** ॥

विण्मूत्राशयमावृत्य प्रजानां परमार्तिकृत्।
रुरोध सर्वभूतानि यथा वर्षाणि वासवः॥ **7.35.50** ॥

वायुप्रकोपाद् भूतानि निरुच्छ्वासानि सर्वतः।
सन्धिभिर्भिद्यमानैश्च काष्ठभूतानि जज्ञिरे॥ **7.35.51** ॥

निःस्वाध्यायवषट्कारं निष्क्रियं धर्मवर्जितम्।
वायुप्रकोपात् त्रैलोक्यं निरयस्थमिवाभवत्॥ **7.35.52** ॥

ततः प्रजाः सगन्धर्वाः सदेवासुरमानुषाः।
प्रजापतिं समाधावन् दुःखिताश्च सुखेच्छया॥ **7.35.53** ॥

ऊचुः प्राञ्जलयो देवा महोदरनिभोदराः।
त्वया तु भगवन् सृष्टाः प्रजा नाथ चतुर्विधाः॥ **7.35.54** ॥

त्वया दत्तोऽयमस्माकमायुषः पवनः पतिः।
सोऽस्मान् प्राणेश्वरो भूत्वा कस्मादेषोऽद्य सत्तम॥ **7.35.55** ॥

रुरोध दुःखं जनयन्नन्तःपुर इव स्त्रियः।
तस्मात् त्वां शरणं प्राप्ता वायुनोपहता वयम्॥ **7.35.56** ॥

वायुसंरोधजं दुःखमिदं नो नुद दुःखहन्।
एतत् प्रजानां श्रुत्वा तु प्रजानाथः प्रजापतिः॥ **7.35.57** ॥

कारणादिति चोक्त्वासौ प्रजाः पुनरभाषत।
यस्मिंश्च कारणे वायुश्चुक्रोध च रुरोध च॥ **7.35.58** ॥

प्रजाः शृणुध्वं तत् सर्वं श्रोतव्यं चात्मनः क्षमम्।
पुत्रस्तस्यामरेशेन इन्द्रेणाद्य निपातितः॥ **7.35.59** ॥

राहोर्वचनमास्थाय ततः स कुपितोऽनिलः।
अशरीरः शरीरेषु वायुश्चरति पालयन्॥ **7.35.60** ॥

शरीरं हि विना वायुं समतां याति दारुभिः।
वायुः प्राणः सुखं वायुर्वायुः सर्वमिदं जगत्॥ **7.35.61** ॥

वायुना सम्परित्यक्तं न सुखं विन्दते जगत्।
अद्यैव च परित्यक्तं वायुना जगदायुषा ॥ **7.35.62** ॥

अद्यैव ते निरुच्छ्वासाः काष्ठकुड्योपमाः स्थिताः।
तद् यामस्तत्र यत्रास्ते मारुतो रुक्प्रदो हि नः।
मा विनाशं गमिष्याम अप्रसाद्यादितेः सुताः ॥ **7.35.63** ॥

ततः प्रजाभिः सहितः प्रजापतिः
    सदेवगन्धर्वभुजङ्गगुह्यकैः।
जगाम तत्रास्यति यत्र मारुतः
    सुतं सुरेन्द्राभिहतं प्रगृह्य सः ॥ **7.35.64** ॥

ततोऽर्कवैश्वानरकाञ्चनप्रभं
    सुतं तदोत्सङ्गगतं सदागतेः।
चतुर्मुखो वीक्ष्य कृपामथाकरोत्
    सदेवगन्धर्वऋषियक्षराक्षसैः ॥ **7.35.65** ॥

॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये
उत्तरकाण्डे पञ्चत्रिंशः सर्गः ॥